

співстраждає тим, хто цього потребує. В кому нема любові, той засліплений розумом, той друг дияволу, той винахідник будь-якого лукавства, той ініціатор суперечок, той друг тих, хто сквернословить, порадник тих, хто ображає, працівник гордині, вмістилище марнославства, керівник заздрісників, співбесідник наклепникам; одним словом, хто не знає любові, той знаходиться і живе у п'яті» [9; 42-43].

Максим Сповідник вважає, що сенс любові у розумному та правильному використанню речами. Знання лише можливе завдяки поєднанню любові та розуму; тягнеться розум любов'ю до пізнання Бога. Чий розум прив'язаний до земного, той не здатний любити Бога [12; 156].

Адже, любов виступає унікальним та єдиним способом пізнати ближнього: «ніхто не може пізнати та усвідомити сутність іншої людини до тих пір, поки полюбив її. В духовному акті любові людина стає здібною побачити риси та особливості коханої людини, і навіть більше того, вона бачить потенційне в ньому те, що не виявлено, але повинно бути винайденим» [3; 40].

Таким чином, зробивши певні нариси щодо з'ясування погляду східних Отців Церкви щодо нерозумності любові можна зробити висновок, що для східнопатристичної традиції любов має потужний гносеологічний потенціал. Любляча людина в любові, згідно східної святоотецької думки, спроможна набагато краще, глибинніше і чіткіше аніж розумом (розсудком) пізнавати Іншого, світ та саму себе. Таке бачення любові значно піднімає на таку висоту її поміж усіх інших екзистенціалів (як позитивних, так і негативних) людського існування, на відміну від страху, жаху, надії і навіть віри.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамов А.И. *Метафізика любви и философия сердца в русской философской культуре* / А.И. Абрамов / *Философия любви*. Под ред. Д.П. Горского; сост. А.А. Ивин. Ч.1. – М.: Политиздат, 1990. – С. 149 – 160.
2. Арабаджи Д. *Основы христианского символизма*. – Одесса: Друк, 2008. – 548 с., ил.
3. Братусь Б.С. *Любовь как психологическая презентация человеческой сущности* / Б.С. Братусь // *Вопросы философии*. – 2009 – № 12 – С. 30 – 42.
4. Вьенер К. *Любовь / Словарь библейского богословия*. / Под. ред. К. Леон-Дюфура. – К.: Кайрос, 2003. – С. 527 – 536.
5. Дионисий Ареопагит. *О Божественных именах* / Дионисий Ареопагит. Корпус сочинений. С толкованиями преп. Максима Исповедника / Пер. с греч. Г.М. Прохорова. – 3-е изд, испр. – СПб.: Издательство Олега Абышко, 2010. – С. 121 – 309.
6. Жулай В. *Любов як самопізнання // Людина: мислення і реальність*. – К.-Луцьк: Ін-т філософії НАНУ, 2001. – С. 175 – 182.
7. Зубец О.П. *Мораль в зеркале любви* / О.П. Зубец / *Размышление о любви*. – М.: Знание, 1989. – С. 3 – 18.
9. Преподобный Ефрем Сирин. *Избранные творения*. – Краматорск: «Тираж-51», 2006. – 400 с.
10. Преподобный Иоанн Лествичник. *Лествица* / Преподобный Иоанн Лествичник. – М.: Кормчая, 1996. – 520 с.
11. Преподобный Иустин Попович. *Гносеология святого Исаака Сирина / Преподобный Иустин Попович. Православная философия истины*. – Краматорск: Тираж-51, 2007. – С. 16 – 68.
12. Преподобный Максим Исповедник. *Главы о любви / Максим Исповедник. Избранные творения*. – М.: Паломник, 2004. – С. 117 – 200.
14. Святитель Иоанн Златоуст. *О любви и знании / Святитель Иоанн Златоуст. О вере, надежде и любви*. – Краматорск: Тираж-51. – С.230 – 235.
15. Святитель Григорий Нисский. *О душе и воскресении / Святитель Григорий Нисский. Избранные творения*. – М.: Изд-во Сретенского монастыря, 2007. – С.
16. Сорокин П. *Таинственная энергия любви / П. Сорокин // Социологические исследования* – 1991 – № 8. – С. 121-137.

УДК 378.147: 512.8

Требенко Д.Я., Требенко О.О.

ІЗ ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО СТИМУЛУ І ГОТОВНОСТІ ДО САМОКОНТРОЛЮ ПРИ ВИВЧЕННІ ВИЩОЇ АЛГЕБРИ

В роботі освіщен авторський опыт організації процесу обучения вищій алгебри (в педагогічному університеті), направленного на формирование внутреннего стимула и готовности к самоконтролю учебной деятельности у студентов.

Постановка проблеми. В сучасних умовах швидких динамічних змін суспільного життя, коли «життєвий цикл сучасних технологій стає меншим ніж термін професійної діяльності фахівця» [1], однією із провідних компетенцій випускника вищого навчального закладу стає здатність до самонавчання і самовдосконалення професійної майстерності. Безперечно, одним із основних видів контролю при самонавчанні є самоконтроль.

Звичайно, навички самоконтролю повинні бути сформовані ще під час навчання у школі (і навіть не в старших класах, а значно раніше). Але, як показує практика, більшість першокурсників володіють ними на дуже низькому рівні, не мають уявлення про прийоми і методи самоконтролю і, що найсуттєвіше, не відчують потреби і не мають звички до самоконтролю. Аналіз традиційної системи шкільної освіти свідчить про те, що формуванню навичок самостійної роботи, зокрема навичок самоконтролю, належної уваги не приділяється, контроль і аналіз навчальної діяльності учня здійснюється переважно вчителем. Не дивно, що багатьом першокурсникам, особливо в перші місяці навчання в університеті, дуже важко адаптуватись до вузівської системи навчання.

Тому, на нашу думку, особливо важливо, щоб викладач, який працює із студентами 1-2 курсу, окрему увагу приділяв формуванню стимулу у студентів до самоконтролю і готовності до його здійснення.

Метою даної роботи є висвітлення авторського досвіду організації процесу навчання вищій алгебри, спрямованого на формування внутрішнього стимулу і готовності до самоконтролю навчальної діяльності у студентів.

Виклад основного матеріалу. Для ефективності процесу цілеспрямованого формування стимулу до самоконтролю навчальної діяльності при вивченні курсу вищої алгебри, на думку авторів, необхідним є забезпечення наступних вимог:

- наявність стійкого інтересу до вивчення дисципліни;
- позитивне ставлення студентів до діяльності по самоконтролю;
  - усвідомлення студентом доцільності і необхідності контролю рівня засвоєння навчального матеріалу;
- поетапність формування вмінь і навичок самоконтролю;
- поступовість ускладнення змісту навчального матеріалу для самоконтролю;
- постійність і систематичність застосування самоконтролю;
- різноманітність форм роботи (як аудиторної, так і позааудиторної) із самоконтролю;
- наявність елементів гри, змагання.

Під час аудиторних занять викладач може застосовувати чимало різних прийомів, що стимулюють студентів до самоконтролю. Наприклад, спонукати їх до самостійної перевірки правильності одержаної відповіді (визначаючи, чи задовольняє умову отриманий результат або шляхом співставлення одержаної відповіді із поданою в підручнику тощо); аналізу можливостей проведення виконаних дій, перетворень, коректності умовиводів, висновків; виділення меж застосування певних прийомів розв'язання. Але чи буде студент і в позааудиторний час контролювати свою діяльність і, взагалі, як він може оцінити свій рівень готовності до наступного практичного заняття (тобто оцінити ступінь осмислення необхідного теоретичного матеріалу). Традиційні питання для самоконтролю, наведені в підручнику, дають можливість студенту орієнтуватись в новому для нього теоретичному матеріалі, допомагають виділити головне і другорядне, але не дають змоги оцінити рівень підготовки до практичного заняття, до задачі модуля, до екзамену.

Кожний контроль полягає у співставленні, порівнянні здійснюваної дії і її результату із відповідними зразками. Тому, на нашу думку, питання для самоконтролю доцільно формулювати у тестовій формі, коли серед пропонованих варіантів відповідей є правильні, «зразкові».

Залишається питання, як стимулювати студентів до самоконтролю. Застосування комп'ютерних технологій відкриває тут широкі можливості. Сфера діяльності, що пов'язана із комп'ютером, безпосередня робота на комп'ютері сама по собі приваблює сучасну молодь. Нове в організації навчального процесу за участю комп'ютера, навіть сама зміна характеру роботи в позааудиторний час сприяє підвищенню інтересу до навчання.

В процесі навчання вищої алгебри авторами протягом декількох років з успіхом використовувалась така форма організації самоконтролю навчальної діяльності студентів (СНДС), як «Самоекзаменатор». До кожного практичного заняття курсу було підготовлено html-файл (із використанням java-скриптів), що містив набір тестових питань із даної теми. Готуючись до практичного заняття, студент завантажував із сторінки курсу архів відповідного файлу, проходив тестування, отримував оцінку. В такий спосіб, студент мав можливість самостійно проконтролювати свої знання, оцінити рівень готовності до наступного практичного заняття. Оскільки правильність виконання завдань перевірялась самим студентом, а не викладачем, підвищувалась цінність безпосередньо знань, вмінь і навичок. Викладачу оцінка не повідомлялась, тест можна було проходити декілька разів. Одним із стимулів до проходження тесту було проведення тестування із тим самим переліком питань безпосередньо на практичному занятті.

До беззаперечних переваг «Самоекзаменатора» варто віднести: можливість проходження тестування в будь-який час, необов'язковість доступу до Internet (адже файл можна передавати і на електронному носіїві), можливість модифікації відповідно до цілей тестування, ситуативних потреб. Однак розробка якісного тестового інструментарію – досить тривалий і трудомісткий процес. Крім того, автори мріяли так організувати процес СНДС, щоб отримувати більш повну інформацію про хід самостійної роботи студента, кількість часу, що він витрачає на підготовку до тестування, на проходження тесту, на аналіз отриманих результатів; про динаміку просування у вивченні дисципліни, і, що досить важливо, про типові помилки, які допускають студенти.

Задуми вдалось реалізувати завдяки використанню системи Moodle. В даний час процес СНДС організовано в наступний спосіб. До кожного практичного заняття студент отримує набір тестових завдань (відповідний pdf-файл розміщено на сторінці курсу [2]), проходять тестування в системі Moodle [3]. Бали не враховуються, студент може проходити тест декілька разів, викладач вимагає лише факт проходження тесту. Одним із стимулів до проміжного тестування є підсумкове тестування, бали за яке враховуються при виставленні семестрової оцінки. До підсумкового тесту включаються лише завдання із проміжних тестів, для проходження підсумкового тесту надається лише одна спроба. Зауважимо, що студенти, які не мають доступу до Internet-мережі, можуть здавати тести на паперових бланках.

Переваги описаної форми роботи:

- Забезпечується регулярність підготовки студента до занять (така періодичність контролю дисциплінує, організовує і спрямовує його діяльність, допомагає виявити і усунути прогалини в знаннях, формує стремління розвивати свої здібності).

- Студент може порівняти індивідуальні результати тестування або із результатами інших студентів, або із власними попередніми результатами, або із еталонними

(досить важливо, що в Moodle є можливість в будь-який момент повторно повернутись до сторінки із пройденим тестом, переглянути допущені раніше помилки).

- Вміле використання можливостей системи дозволяє керувати мотивацією студентів

Коментарі, репліки студентів, які дають оцінку роботи товариша, можливо, із відтінком гумору, створюють теплу, партнерську атмосферу.

Велике значення має і елемент гри, змагання (наприклад, створення рейтингових списків: 5-ти найкращих і 5-ти найгірших результатів). Як показує практика, багато студентів захоплюються процесом, проходять кожен тест по декілька (навіть 4-5 разів), аж

доки не отримають бажаний результат (100% правильних відповідей). Вони уважно слідкують за інформацією на сайті, чи не з'явився новий тест, чи не змінилась рейтингова таблиця.

Активно допомагають у виправленні недоліків, вказують на описки, підказують, як краще оформити той, чи інший тест, розкривають секрети, в який спосіб можна визначити, яка відповідь точно хибна. Бути співавторами курсу – це для багатьох почесна місія.

Що досить важливо, в Moodle є і зручний спосіб спілкування – обмін повідомленнями внутрішньої пошти. Для багатьох дуже велике значення має сама можливість спілкування із викладачем через Internet-мережу. Дехто сприймає це навіть як шанс розкрити свій потенціал перед викладачем: адже деякі студенти через сором'язливість чи невпевненість часто бояться на аудиторних заняттях висловлювати власну думку, пропонувати свої шляхи розв'язання проблеми.

- Особлива цінність такої форми роботи полягає в тому, що викладач ще до початку практичного заняття бачить помилки, які допускають студенти, а також ті питання, які студенти недостатньо добре зрозуміли. Це дає змогу викладачу на практичному занятті зробити акцент саме на проблемних питаннях, вчасно виправити помилки і коригувати методику викладання в залежності від конкретної аудиторії.

Можливість бачити результати кожної спроби студента, час, витрачений на кожну спробу, дає викладачу розгорнуту інформацію про індивідуальні успіхи студента, про його прагнення до здобуття знань, до виправлення допущених помилок, про індивідуально-психологічні особливості мислення (швидкість, глибину, критичність, гнучкість мислення, логічність, послідовність думки тощо).

Про ефективність пропонуваніх підходів переконливо свідчать: постійна, систематична робота студента, навчання із захватом, із натхненням, досягнення ним значних результатів при опануванні навчального матеріалу, зростання потреби у студента до самоконтролю, підвищення інтересу до самооцінювання і загалом до вивчення курсу; розширення знань студента про методи і прийоми самоконтролю. Яскравим підтвердженням є і наступний факт. В листопаді 2011 р. традиційну модульну контрольну роботу з алгебри і теорії чисел на фізматі НПУ імені М.П.Драгоманова було вперше проведено в режимі on-line. Результат – Якість 100%. Але це, на нашу думку, навіть не найбільше досягнення. Особливо важливо, що жоден студент не обмежився лише констатацією оцінки, кожен замислився над допущеними помилками і, якщо сам не міг з'ясувати причин помилки, запитував в індивідуальному порядку у викладача. Такого великого бажання проаналізувати результати контрольної роботи зазвичай не спостерігається. Більше того, на прохання студентів було створено «тест для тих, хто хотів би повторно пройти тестування». І хоча результати цього повторного тестування не враховувались, охочих пройти тест було багато.

Висновки. Отримані результати свідчать про широкі потенційні можливості пропонуваніх підходів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти / Лист Міністерства освіти і науки України від 31.07. 2008. 1/9-484 головам робочих груп МОН України з розроблення галузевих стандартів вищої освіти та головам науково-методичних комісій МОН України / Режим доступу: elib.crimea.edu/zakon/list484.pdf. – 73 с.*
2. *Режим доступу: http://www.fmi.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=148*
3. *Режим доступу: <http://www.dn.npu.edu.ua/course/view.php?id=101>*

УДК 371.134:78

Топчієва І.О.

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ЗАСОБАМИ ЕВРИСТИЧНОГО НАВЧАННЯ

Статья рассматривает содержание критериев эффективности подготовки будущих учителей музыки средствами эвристического обучения в процессе работы учебных хоровых коллективов.

Тенденції сучасного розвитку українського суспільства, української національної школи вимагають від майбутнього вчителя оволодіння інноваційними педагогічними технологіями. Інтеграційний характер діяльності вчителя музики, зокрема керівника дитячого хорового колективу, зумовлює пошук шляхів удосконалення творчо-результативних показників мистецької діяльності у технологіях евристичного навчання. Результативність впровадження і проектування методів евристичного навчання на процес фахової підготовки передбачає наявність чітких критеріїв оцінювання диригентсько-хорової діяльності студентів.

Аналіз досліджень О.Абдулліної, В.Безпалько, П.Гальперіна, В.Сластеніна, Н.Тализіної, А.Усової та ін. дозволив нам сформулювати загальні вимоги до виділення і обґрунтування критеріїв, які: по-перше - повинні відображати основні закономірності формування особистості; по-друге – сприяти встановленню комплексного зв'язку між компонентами наукового дослідження.

Науково-педагогічна література (А.Бодалев, В.Загвязинський, Б.Ломов, С.Петрушин та ін.) окреслює комплекс ознак, які мають забезпечувати критерії (об'єктивність, однозначність, адекватність, валідність, нейтральність), рекомендує використовувати групи критеріїв (результативних і процесуальних, об'єктивних і суб'єктивних, якісних і кількісних, зовнішніх і внутрішніх, інтегральних і диференційованих, експертних і саморефлексивних) [6, 3].

Наукові дослідження в галузі педагогіки мистецтв у цілому (Е.Абдуллін, О.Апраксина, В.Медушевський, Г.Падалка, В.Ражников, О.Рудницька, О.Щолокова та ін.) [5] і дослідження з проблем диригентсько-хорової підготовки зокрема (А.Болгарський, І.Коваленко, А.Козир, П.Ніколаєнко, З.Софроній та ін.) [2] констатують відсутність у студентів умінь та навичок самостійної творчої діяльності, необізнаність із прийомами творчого мислення, неспроможність до створення особистісного творчого продукту – інтерпретації хорового твору, недостатню готовність майбутніх учителів музики до самооцінювання, самоконтролю під час конструювання власних цілей та змісту диригентсько-хорової діяльності.